

může obrátit v ekonomický úspěch všech zúčastněných. (Nevynechává přitom ani růst násilí, které moderní hry podporují.)

Moderní pedagogika zahrnuje cvičení, opakování, napodobování, zkoušení atd., jež jsou při výchově k umění potřebné. Jako by se lidé rodili hned kreativní. Estetické vzdělání navíc vyžaduje kultivaci soudnosti (vnímat analogie a diference, proměnné a konstanty), k níž člověk potřebuje soustředění a volný čas. I proti tomu se staví moderní doba, která zapovídá jakákoli estetická hodnocení.

V estetické výchově nelze krásno podřítit kategorii (ekonomického) užitku, což ale neznamená, že krásno nesmí být užitečné. Ale především musí být ceněno „kvůli sobě samému“. V širším měřítku zaměření na užitečnost bere „mladým lidem nejen šanci oddat se zakoušení krásna, ale i možnost umět sebe i jiné vnímat v jejich vlastní hodnotě“ (s. 132). A tím společnost ochuzuje sebe sama. „Všudy přítomná praxe nevzdělanosti ukazuje, že jsme se stali zbabělými, malichernými, hnanými, omezenými a nelidskými. Jinak by bylo lépe“ (s. 133). To jsou poslední slova, jimiž Liessmann končí svou knihu.

Konstatovala jsem už, že Liessmann se výlučně zaměřil na německy mluvící země, které dobře zná. Proč ho tedy číst, když se zřejmě záměrně opírá téměř výlučně o německé prameny a především o německé klasiky? Asi proto, že to, co probíhá v naší veřejnosti alespoň v médiích, se nápadně podobá tomu, co kritizuje Liessmann. Protože to, na co si stěžují naši učitelé i na vysokých školách, je totiž, na co si podle Liessmanna stěžují rakouští, němečtí a švýcarští učitelé. Protože německy mluvící země nejsou uzavřenou enklávou v evropském prostoru, do něhož patříme i my. Navíc s nimi máme společnou hranici. A možná také proto, že nám někdo začne metody, které kritizuje Liessmann, dávat za vzor. Stačí?

Ivana Holzbachová

Tomáš Jahelka, *Masarykova filozofia na Slovensku. Reflexia v prácach vybraných autorov v období 1918 až 1948*, Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity 2015, 106 s.

Tomáš Jahelka, absolvent evangelické teologie na Univerzitě Komenského v Bratislavě a politologie na Trnavské univerzitě, kde dnes přednáší, obhájil v roce 2014 na Katedře filozofie FF MU doktorskou práci na výše zmíněné téma a koncem loňského roku ji vydal knižně. Pramenným materiálem, ze kterého hojně čerpal, mu byly méně známé či neznámé práce slovenských autorů o Masarykovi, „zabudnuté v archívoch“ – diplomové, zpravidla rukopisné práce absolventů FF Univerzity Komenského z rozmezí let 1933–1947, které nikdy nevyšly knižně (Dezider Lang: *J. S. Mill a T. G. Masaryk*, 1933; Ján Lacko: *Vliv Platonov na Masaryka*, 1935; Petr Vajcík: *Masarykova teória poznania a filozofia náboženstvi*, 1936; Emil Stračár: *T. G. Masaryk jako sociolog*, 1947). Autor ovšem upozorňuje, že práci o Masarykovi bylo v těchto letech obhájeno víc, ale nedochovaly se, nebo jsou v rukopisné podobě nečitelné. Vedle těchto pravděpodobně studentských juvenilií těžší Jahelka i z menších monografií slovenských autorů (Ján Ďurovič: *Náboženstvo T. G. Masaryka*, 1930; Vladimír Clementis: *Slovenský ľud a odkaz T. G. Masaryka*, 1937; Vladimír Polívka: *T. G. Masaryk, apoštol pravdy – boží bojovník*, nejstarší pramen z roku 1926) a ze slovenského překladu knížky v Čechách zavedeného chorvatského filozofa Vladimíra Dvornikoviče *Masaryk jako filozof a sociolog*, 1928.

Za připomenutí stojí, že prvními vychovateli budoucích slovenských filozofů, ale i vědci a pedagogů, se stali čeští profesori na bratislavské univerzitě. Jak uvádí V. Bakoš,¹ filozofie jako samo-

¹ Vladimír Bakoš, *Filozofie na Slovensku*

statný obor byla na Slovensku pěstována od roku 1921 především na FF Komenského univerzity v Bratislavě. V jejím filozofickém semináři působili postupně profesori Bohuš Tomsa, Josef Král a Josef Tvrdý, svou univerzitní dráhu tu zahájil i Mirko Novák, orientovaný na dějiny a teorii estetiky. Velmi významně do formování slovenského filozofického života zasáhl rovněž Jan Mukařovský, v letech 1932–1937 vedoucí estetického semináře; s jeho jménem je také spjat vznik slovenské strukturalistické školy v literární vědě a estetice. Josef Král, vedoucí sociologického semináře, přispěl i k rozvoji slovenské sociologie. Bezprostřední vliv českých vědců a filozofů se projevil nejen u nastupujících mladých slovenských filozofů, ale i ve slovenské kultuře jako celku.

V letech mezi válkami byl Masaryk na Slovensku jako prezident respektován a ctěn a s kritikou jeho osobnosti se v uvedených absolventských pracích ani v literatuře téměř nesetkáváme. Jahelka se tedy zaměřil na „reflexiu základních tém Masarykova myšlení“. Svou práci rozvedl v šesti kapitolách. První nazvaná „TGM a Slovensko před rokem 1918“ (s. 11–26) je poměrně detailním uvedením do politické a kulturní situace ve slovenské části Uherska. Už v tomto období se Masaryk intenzivně zajímal o slovenské myslitele (J. Kollár), kulturu a politiku (1898 spolek Detvan – hlasisti) a nacházel své první slovenské příznivce, ale i kritiky (S. H. Vajanský, katolický teolog F. Jehlička).

Druhá kapitola „Charakter Masarykovy filozofie“ (s. 27–32) naznačuje okruh problémů, na které se zmínění autoři soustředovali: Byl Masaryk filozofem? Byl platonik, či pozitivista? Patří k určitému filozofickému směru?

Jaký vliv na něho měli Platon, Comte, Hume, Brentano? Jak řešil problém racionalismu a empirismu?

Třetí kapitola „Filozofia dejín“ (s. 33–41) obsahově čerpá především z rukopisné studie S. Š. Osuského, bratislavského profesora Evangelické teologie, pravděpodobně psané v roce 1937. Osuský v ní uvažuje o Masarykovi jako filozofovi všeobecných dějin (tam, kde Masaryk vkládá do dějin plán Prozřetelnosti) a zároveň jako o filozofovi národních dějin (od reformace po Havlíčka), vždy s důrazem na ideu humanity, v níž Osuský shledává obměnu křesťanské lásky.

Čtvrtá a pátá kapitola (s. 42–52 a s. 53–80) mají mnohé styčné body. Pozornost je tu upřena jednak na Masarykův požadavek zrovnoprávnění muže a ženy ve všech oblastech života, posuzovaný v širší souvislosti svobody jednotlivce a sociální spravedlnosti, jednak na sociální otázku samotnou. Jahelka připomíná, že řešení sociální otázky a kritika marxismu v Masarykově *Otázce sociální* zaujala mnohé slovenské autory. Všimá si jmenovitě Stračára, který se ve své práci z roku 1947 ještě ztotožňoval s Masarykovými názory a kritikou, ale v 50. letech „vykazuje už jasně priklonenie k marxizmu, jeho vyzdvihovanie, jeho nanajvyš kladné hodnotenie“ (s. 60). Jahelka doplňuje téma i Osuského kratší studií z roku 1948 (napsanou k 50. výročí vydání *Otázky sociální* a 10. výročí úmrtí TGM) a shledává společný rys Osuského i Masaryka v tom, že oba anticipují marxismus jako jistou formu náhradního náboženství (s. 69). Třetím autorem, kterému Jahelka v této souvislosti věnuje pozornost, je Dezider Lang, porovnávací názory J. S. Milla a Masaryka, neboť pro oba byla sociální a politická otázka nevyhnutelnou součástí jejich filozofie. Úvahy o demokracii vedou Jahelku k řadě aktualizací (Foucault, Popper). Ke slovu přichází

v letech 1918–1938, in Jiří Gabriel, *Filozofie v ČSR 1918–1938*, Brno 1999, s. 73.

i monografie Vladimíra Dvornikoviče a Vlado Clementise.

V šesté kapitole „Filozofia náboženství“ (s. 81–98) se Jahelka dostává k otázkám přesahujícím dané téma. Tato část se jeví nepoměrně barvitější a pestřejší, neboť tu autor mohl využít své teologické a politologické znalosti a zájmy. – Zprvu Jahelka vyjmenovává otázky, kterých se dotýkají všichni uvedení autoři: TGM byl antiklerikál, odmítal náboženské představy založené na mýtu, byl ale teista věřící ve věčný život a nesmrtnost duše. Po tomto výčtu však archivní práce, které byly původním objektem jeho výzkumu, opouští a nechává se vtáhnout do dialogu s moderními mysliteli. Využívá mimo jiné názorů M. Dokulila, O. A. Fundy, J. Trojana, M. Machovce, L. Nového, K. Nandráského, M. Foucaulta, v souvislosti s mýtem i E. Fromma, R. Rortyho ad.

Subkapitulu o mytologii uzavírá Jahelka „odvážným tvrzením“, že „člověk sa má podľa Masaryka pozerat' na život *sub specie aeternitatis*, nachádzajúc tak zmysly života v morálnych imperatívoch presahujúcich do transcencie“ (s. 95).

Pramenná literatura, ze které autor vycházel, je víceméně poplatná dobovým výsledkům masarykologického bádání a nepřináší nové poznatky. Jahelkova kniha však dané deskriptivně historizující téma přesahuje. Její novum leží v pasážích, v nichž autor účelně konfrontuje dobové poznatky s názory moderních masarykologů, a také tam, kde sám polemizuje s výroky zkoumaných autorů a upozorňuje na jejich tu odvážné, tu zjednodušující a nepřesné formulace. *Masarykova filozofia na Slovensku* je tedy knihou ve vlastním slova smyslu filozofickou.

Helena Pavlincová